

Haydut devletin hakikati gerçeklikten koparttığı an

Usame bin Ladin'in ölüp ölmediği ya da nasıl öldürüldüğü ile ilgili görebildiğimiz tek imge Beyaz Saray kriz odasından çekilen bir fotoğraf. Obama ve ABD '**üst**' yönetiminin Amerikan özel hareketçılarının düzenlediği saldırıyı, askerlerin kasklarına takılı kameralardan canlı olarak izlediklerini '**gösteren**' fotoğraf, tarihin bu döneminin en önemli simgelerinden biri olmaya aday.

Resim ve fotoğraf, gerçekliği temsil etmek bakımından görüntüden çok daha yaratıcı ve kalıcıdır. Resim ama daha çok da fotoğraf insan gözünün gördüğü gerçekliğin ötesine taşabilme ve gerçekliği bir ana sabitleyebilme özelliğiyle insanın gerçeklikte yakalayamadığı ama gerçekliğin bir temsili olan hakikati üretir.

Fotoğrafı bakıp görülen diğer imgelerden ayıran temel özellik hem gerçekliği birebir temsil etmesi ve fakat ancak bu gerçekliğin fotoğraf aracılığı olmadan başka hiçbir araçla görünür olamamasıdır. Fotoğrafın ürettiği hakikatin temel özelliği her durumda gerçeklikten yakalanmış olmasıdır.

Fotoğraf gerçekte olup da gerçekten görülemeyeni gösterir. Fotoğrafın bu gücü insan dahil tüm canlıların gözlerinin harekete duyarlı olmasından kaynaklanır. Göz organı fizyolojik olarak hareketi izlemeye koşulludur. Herhangi bir yöne bakarken elinizde olmadan bakış alanınızdaki hareketli olana odaklandığınızı fark edersiniz. Karşınızdakiyle konuşurken bedeni ve yüzündeki hareketlere dikkatiniz yönelir. Fotoğraf işte hareketi dondurarak, gözün bakmasına karşın göremediğini görünür kılma gücüne sahiptir.

Bu nedenle ne hareketli görüntüler ve ne de doğrudan gerçekliğe bakan bir göz fotoğrafın yakaladığı hakikati göremez. Fotoğraf an yakalayıcısıdır ve o yüzden büyüleyicidir. Tek bir fotoğraf koca bir tarihsel dönemi tek başına aktarabilir.

Fotoğraf aynı zamanda bakanın bakılan tarafından rahatsız edilmeden gerçekliğe dair kendi hakikatini üretebilme imkanını da barındırır. Akıp giden bir görüntüye bakan zihin istemdişi olarak edilgenleşir, karşısında duran başka insan(lar)a bakan ise yine elinde olmadan karşılıklı bir etkileşime girer. Oysa fotoğraf sabitlediği gerçeklikten ürettiği hakikat(ler) olanağı ile kendisine bakana gerçeklikten **kendi hakikatini** üretebilme, gerçeklik içindeki hakikati yakalayabilme fırsatı tanır.

Fotoğrafın kendisine bakanla girdiği ilişkinin sadece bundan ibaret olmadığını, donmuş imgenin sanıldığı kadar ona bakanın egemenliği altında olmadığını **M. Foucault**, fotoğraftan değil ama **Kelimeler ve Şeyler** adlı eserinde yorumladığı bir resimden yola çıkarak gösterir. **Velazquez**'in **Las Meninas**'ı (nedimler) kendisine bakana, aslında ressamın kendisine baktığını fark ettirir.

Resimde ilk bakışta ön planda nedimelerinin arasındaki küçük prenses fark edilir, hemen arkasında ise resmin sol yanını boydan boya kaplayan tuvalin ardındaki ressam. Resme bakan kişi ilk an ne olduğunu anlayamaz. Eğer resim, prenses ve nedimelerle ilgiliyse görül(e)meyen tuvalde ressam kim(ler) in resmini yapmaktadır? Resme ayrıntılarına dikkat ederek bakanlar (araştıranlar), ressamın ardındaki duvarda asılı aynaya yansıyan kral ve kraliçeyi fark ederler. Ressam, kral ve kraliçenin resmini yapmaktadır! O zaman prensesin resme girmek istemediği ve nedimelerinin de onu ikna etmeye çalıştıkları anlaşılır. Ama bitmez. Resim bu gerçekliği temsil ediyorsa resme bakan kişinin tam da kral ve kraliçenin yanında duruyor olması gerekir. Resim, onu kendi zihninde bir hakikate çevirmek isteyen seyircinin hakikatine müdahale eder. Resme bakan aslında ressamın kurduğu hakikate boyun eğmek zorunda kalır. Ressam görül(e)meyen tuvalde resme bakanın da resmini yapıyor olabilir!

Fotoğrafın, ona bakanın görme biçimine müdahale ederek, bakanın kendisinin kurduğunu sandığı hakikati aslında ona dayatmaya çalıştığı, bu anlamda gerçeklikten üretilen hakikatin kurgusal olduğu yine çok ünlü bir fotoğrafta **J. Berger** tarafından çözümlenmiştir. **Che**

Guevara'nın 'ölü bedenine' baktıran bu fotoğraf, birkaç yıldır kendisinden haber alınamayan, kimse tarafından görülmeyen ama var olduğu bilindiği için efsaneleşmeye başlayan Che'nin öldürüldüğünün kanıtı olarak zamanın medyasına servis edilmiştir. Fotoğraf, Che efsanesini yıkmak ve onun işte fotoğraftaki gibi cansız bir bedenden başka bir şey olmadığını kanıtlamak için çekilmiş gibidir. Fotoğraf aracılığıyla iktidar, Che dediğiniz işte böyle üzerine eğilip, '*leşini*' inceler gibi dürtüklediğimiz bir cesetten başka bir şey değil, demek istemektedirler. Che'yi örnek alacak tüm ezilenlere, sonunuz sadece bu demeye çalışmakta ve onları acı hakikat karşısında isyandan vazgeçmeye çağırmaya çalışmaktadır.

Berger, bu fotoğrafın onu medyaya servis edenlerin kurmaya çalıştıkları hakikatten çok farklı bir hakikat aktarıcısına dönüştüğünü iddia eder. Fotoğraf, tam da istenmeyene yol açar ve Che'nin cansız bedeni başında toplananların yüz ifadelerindeki inanmazlık, korku ve hayranlık üzerinden Che efsanesini kurar. Öyle yatmaktadır ki sanki bir an sonra canlanıp, dirsekleri üzerinde doğrulacaktır. Çevresindekiler bir yandan bu canlanmadan ürkmüş gibidirler, bir tanesi ise sanki Che'nin bedenini dürterek gerçekten ölüp ölmediğinden emin olmaya çalışır gibidir.

Usame bin Ladin'in öldürülmesinin simgesi olan fotoğrafı ise Las Meninas resmi ve Che fotoğrafından çok daha farklı bir hakikati temsil etmektedir. Fotoğraf, hakikatin gerçeklikten tümüyle kopuşunun tarihteki ilk simgesi olacak güçtedir.

Las Meninas'ta ressam, resme bakanın yakalamaya çalıştığı hakikati ondan alarak ona dayatır. Ama bu dayatma gerçekliğin o denli birebir temsilidir ki, resme bakan kendisinin de resmin gerçekliği içine dahil olduğunu ayırmsar. Che fotoğrafında hakikat kuruculara, Che yattığı

yerden müdahale eder ve kendi hakikatiyle fotoğrafa bakanın hakikatini birleştirir. Böylece ölü bedeniyle bile fotoğrafa bakanı kendi isyan ateşiyle tutuşturur. Devrimin hakikatini gerçekliğe dayatır. Beyaz Saray kriz odasından çekilen fotoğraf ise gerçeklikle hiçbir ilişkisi olmayan bir hakikat inşa eder.

Fotoğrafta **Obama** ve diğerleri bir yere doğru bakıyorlar. Baktıkları yön hakkında tek bir ipucu var. Obama'nın solunda, masanın başında oturan ve özel harekat komutanı olduğu bildirilen asker dışında herkes aynı yöne bakıyor. General ise önündeki bilgisayarda bir şeyler yapıyor. Olasılıkla odadakilerin baktığı yerde olması gereken daha büyük bir ekrana yansıyacak görüntüleri belirliyor. Fotoğrafla birlikte verilen diğer fotoğraflardan orada bir ekran olduğu anlaşılıyor. Ancak o ekranda asıl fotoğraftaki generalin görüntüsü var. Fotoğraf, Obama ve diğerlerinin saldırıyı canlı olarak izlediklerinin kanıtı olarak servis edildi. Fotoğraftaki insanlardan Obama, **Hillary Clinton** ve en arkadaki kadın dışındakilerin yüzlerinde sıradan bir '*film*' izliyorlarmış gibi rahat bir ifade var. Hatta Obama'nın sağında oturan başkan yardımcısı **Biden**'in bedeni ekrana dönük bile değil. Çok da ilgilenmiyormuş da işte göz ucuyla bakıyormuş gibi. Masanın başındaki komutan ise sanki bilgisayarında sıradan ve sıkıcı bir metin üzerinde uğraşıyor. Hillary Clinton'un sağ eliyle yarısını kapadığı yüzünde endişeli bir ifade var gibi. Ama yüzündeki ifadenin sahteliğini sol eli ele veriyor. İzlediği her ne ise kadın olduğu için rahatsız olmuş ifadesini kucağında ölü balık rahatlığında uzanan kalemli sol eli bozuyor. Fotoğrafın en gerisindeki kadının yüzünde ise o ana tanık olmuş olmanın keyfi ile baktığı her neyse ona yönelik merak ifadesi iç içe geçmiş durumda. arkadaşlarına anlatacak ne çok şey görüyor! Obama ise spor giysileriyle, kriz odasında değil de NBA tribününde oturmuş basketbol maçı izliyor gibi. Sadece birası eksik.

Oysa belki de tam da o sırada günlerdir medyada öve öve bitirilemeyen ‘*NAVY Seals*’ askerleri kriz odasından binlerce kilometre uzakta, başka bir devletin topraklarında, içinde çok sayıda çocuğun da yaşadığı bir eve, ultra teknoloji harikası üniformaları içinde silahlarıyla kan kusturuyorlar. Gece yarısından sonra belki de ev halkı tam da uykunun derinliklerine kendilerini bıraktıkları sırada, birden bire bir kabus gibi çöktüler. Önlerine çıkan hareket eden ‘*nesnelere*’ kurşun yağdırarak, hedefi arıyorlar. Bizim gördüğümüz fotoğraf çekildiği anda askerin kamerası kriz odasındaki ekrana belki de korku dolu bir çocuğun gözlerini iletiyordu. Belki de bin Ladin’in önündeki karısı tam da o sırada üzerine gelen askere doğru ilerliyordu ve asker kadını vurarak yere indiriyordu. Ya da bunlardan hiç biri yoktu kriz odasındakilerin baktığı ekranda. Belki de bir bilgisayar oyununu izliyorlardı!

Obama, ne operasyonla ilgili bir görüntünün ne de bin Ladin’in cesedinin fotoğraflarının yayımlanmayacağını buyurdu. Saldırıya katılan özel harekat askerlerinin kimlikleri açıklanmayacak. Böylelikle elimize kalan bu fotoğraf bize saldırının, dökülen kanın ve bin Ladin’e ne olduğunun değil, bir *teknoloji hayranlığının hakikatini* kurmuş oldu. Usame bin Ladin öldürüldü mü, yoksa o gece ABD üst yönetimi ‘*Usame’yi öldür*’ diye bir bilgisayar oyunu mu izledi?

Dünya artık o gece yaşanan gerçekliğe dair sadece bu fotoğrafın dayattığı hakikatle yetinmek zorunda. Öyleyse hakikat, artık gerçeklikle hiçbir bağı olmayan bir kurgudan öte bir şey değil. Peki ya gerçeklik?

Üzerine hakikat inşa edilemeyen gerçeklik zamanlarındayız. Hakikat, artık sadece sanal ve gerçekle bağ kurma imkanı tanımayan bir kurgu. Ladin, gerçekte kimdi? Gerçekten ne yaptı ve ondan geriye ne kaldı?